

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆԱՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած չէ, ամբողջ 12րդ շրջանի (96 օգոստոս) — 97 մայիս) բաժնորդագրին է 20 Փր. կանխիկ, կարելի է նաև բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2 1/2 Փր. հաշուելով և 1897 մայիս ամսին անդին չանց ներու պայմանով:

ԺԲ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 29

1896 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7
1896 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26 (Հ.Ց.)

ՇԱՐՈՒ

Կը հրատարակուի իշ. և Նրթ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Նմանագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ ասած միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերադարձունել չհրատարակուած ձեռագիրները: Մանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Մանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիակարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիակարժէ: Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲԱԺՆԱՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ԱՐՄԵՆԻԱ”

ԺԲ ՇՐՋԱՆԻՆ

(1896 ՕԳՈՍՏՈՍ — 97 ՄԱՅԻՍ)

12րդ շրջանը կը սկսի 1896 օգոստոս ամսի 1էն և կը տեւէ մինչև 1897ի մայիս ամսի 31ը:

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի ազատորէն մանեն արգելուած չէ, ամբողջ շրջանի բաժնորդագրին է 20 Փրանգ որ անկարողները կրնան իրենց դիւրութեան համեմատ մաս առ մաս ալ վճարել 5 կամ 10 Փրանգով, ամբողջ 2 1/2 Փրանգ հաշուելով, և երբ այս 12րդ շրջանի համար իրենց մաս առ մաս վճարածի ամբողջ գումարը հասնի 20 Փրանգի, այդ ժամանակ ամբողջ 12րդ շրջանի (1896 օգոստոս — 97 մայիս) բաժնորդագրին վճարած կը համարուին:

Իսկ անոնք որ բաժնորդ չեն դուրսի ամբողջ շրջանին համար, ամսական 2 1/2 Փրանգ հաշուելով կըրնան բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզեն:

Թէ՛ օգոստոս ամսին, թէ՛ սեպտեմբերէն և թէ՛ նոյեմբերէն սկսելով բաժնորդ եղանակը հաւասարապէս կը պարտաւորին 20 Փրանգ վճարել մինչև 1897 մայիսի վերջը բաժնորդագրուելու համար: Բնութի բաժնորդ գրուելու ուշացողները գուցէ կորսնցունեն և եպտեմբերի թիւերն ալ ըստանալու առաւելութիւնը որովհետեւ մենք որչափ բաժնորդ ունենանք արձանագրուած, անոր համեմատութեամբ կը տպենք թերթերը և աւելի թերթ չատ չմտար մեզ մօտ:

Օգոստոսի թիւերն սպառած են արդէն:

«Արմէնիայի Օժանդակներ»ին, իրենց ստացած թերթէ գատ՛ որի բաժնորդագրին 20 Փրանգ է, ուրիշներին համար քանի թերթ որ ուզեն, իրենց Օժանդակները՝ լրագրի ծրարին մէջ գրուելով և առանց ուրիշ հասցէ մը վրան գրուելու կը զրկուի, ամբողջ շրջանին համար 10 Փրանգ և կամ ամսական մէկ Փրանգ բաժնորդագրին հաշուելով:

«Արմէնիայի Օժանդակութեան» կանոնագիրը կը զրկուի ցանկացողներին:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անվերջ ծաղր. — Մեծտէրութիւնները եւ թիւրքիւն. — Ակնի կոտորածը. — Վանի կոտորածի մասին. — Վանի վարժարանները վտանգի մէջ. — Հոգեման գիտ. — Նոր հրատարակութիւններ. — Յունաստանի եւ թիւրքիայի յարաբերութիւնները. — Թիւրքիայի լուրեր. — Նազըմ փաշայի պաշտօնակազմութիւնը. — Ազգ. — Արտասահմանի լուրեր. — Մանուցումներ:

ԱՆՎԵՐՋ ԾԱՂՐ

Կարծես թէ ամբողջ աշխարհ միաբանած է, յանուն ամեն սրբութիւն. ներքէ՛ ծաղրել չայն ու չայաստանը:

— Օսմ. բռնակալութիւնը քրդերի, չէրքէզների, լազերի և իր երկրի մէջ գտնուող ամեն արիւնհարու ցեղերի հետ միացած, անընդհատ կը կոտորէ Հայերին, ամբողջ գիւղեր դաշտի կը վերածէ, քաղաքներ քարուքանդ կանէ, եկեղեցիներ սրբապղծելով հիմնայատակ կանէ, երկսեռ ու սուսնարաններ իրենց ուսուցչներով ու ուսանողներով ի հուր և ի սուր կը մռչէ. վերջապէս իր երկրի Հայերը բնաջնջ անելու համար ամեն վայրենի միջոցներ ի գործ կը դնէ: Կանէ այդ ամենը և ոչ ոք խօսող կայ. կատարեալ ազատութիւն տրուած է աշխարհաքանդ թուրքին՝ չարունակել իր այդ հայաւեր քաղաքականութիւն և այդ ամենը անելով հանգերձ թուրք. քը ինքզինք կարդարացնէ, ասելով թէ երկիրը կը խաղաղեցնէ:

Միթէ՛ այդ ծաղր չէ յանուն խաղաղութեան:

— Եւրոպական մարդասէր քրիստոնեայ ազգերը իրենց կառավարութիւններով հանդերձ կը տեսնեն օսմ. բռնակալութեան արած այդ վայրենութիւնները. և այն Եւրոպացիներ ուրոնք նոյն իսկ անբան կենդանիներն ալ այս յառաջդիմական դարի զգայնական վախկութիւններէն անմասն չթողնելու համար մեծ մեծ դրամա. գլուխներով ընկերութիւններ հաստատած են ուժէ ընկած կենդանիները հանգստեան կոչելու, անոնց հիւանդներ խնամելու, չթողնելու համար որ կենդանիներին իրենց ուժէ աւելի բեռ տրուի և խարաղանքն անոնց այդ զգայնութեան տիպար հանդիսացող Եւրոպացի քրիստոնեայները:

անբան անասուններէն աւելի խոշտան. դուած հայ ազգը կը տեսնեն թէ ի՛նչպէս ամենամեղմութեամբ գազաններէն աւելի սոսկալի հրէշ ներկայացող օսմ. կառավարութեան ձեռքին մէջ կը չարչարուի. բայց և այնպէս մի ազգու ջանք չեն աներ անտէր կրկերին և երախայներին ազատելու համար այդ վայրենիների պատառող ճիրաններէն:

Եւ գիտէք Եւրոպացիները իրենց կարդարացնեն ասելով թէ Եւրոպայի խաղաղութիւնը չվրդովելու համար հարկաւոր է թիւրքիայի statu quoն (ներկայ վիճակը) պահպանել, ապա թէ ոչ կրնայ արիւնհեղուցութիւն պատահիլ: (Կարծես թէ Հայերի թափած քուր է):

Ի՛նչ կը կարծէք. այդ արդեօք ծաղր չէ՞ յանուն մարդասիրութեան:

Մինչդեռ Սասունի դէպքի ժամանակ, ամբողջ եւրոպական ազգութիւնները հրաբուխի նման հուր և բոց կը ժայթքէին, լրագիրներ կոտորածի մանրամասնութիւններով կը զբաղէին, մեծ միթիւններ կը գումարուէին, քննիչ յանձնախումբեր կը կազմուէին, ծրար գիրներ կը խմբագրուէին և հպարտ նախարարապետներ իրենց կառավարութիւնների բերնով՝ յաւուռն եւրոպական կառավարութիւնների հաւմե յաշխառքեան պատգամներ կորոտային. իսկ այժմ եւր Սասունի կոտորածը ընդհանուր հայութեան բնաջնջման վերածուած է, և ոչ մի կառավարութիւն չհամարձակիր դեռ թիւրքին կասեցնել իր աշխարհաւեր գործունէութենէն, դարձեալ յանուն եւրոպական պահան կառավարութիւնների հաւմե յաշխառքեան, կամ այն է որ Սասունի կոտորածը Եւրոպացիներին չէր գոհացուցած և Հայոց հուրայ անելով կուղէին Հայերին բնաջնջ անել տալ և կամ թէ Հայերի թափած արիւնը եւրոպական ազգութիւններէն գոյացած հրաբուխին վրայ ջրի ազդեցութիւն ունեցաւ:

Վերջապէս, այսպէս կամ այնպէս, Եւրոպացիների արած ծաղր չէ՞ արդեօք յանուն եւրոպական կառավարութիւնների համերաշխութեան:

— Աւստրո-Հունգարական կառավարութիւնը որ 18 տարի յառաջ Հէրսեք և Պոսնիան, օսմ. կառավարութեան հարստահարութիւններէն ազատելու պատրուակաւ մարդասիրաբար կու տուաւ, այժմ կենէ Գոլու:

խովսկի բերնով կուղէ հաւատացնել թէ օսմ. կառավարութիւնը իր ջանքեր չխնայեր իր երկիր խաղաղացնելու համար (այսինքն կոտորելով Հայերին):

Կեղծաւորներ, այդ միթէ՞ ծաղր չէ յանուն ճշմարտութեան:

— Արեւելեան քրիստոնեայների պատմական պաշտպան Ռուսաց մեծագոր կայսրութիւնը, որի մի խօսքը կարող է սարսափեցնել օսման հան աւազակ կառավարութիւնը, սեղմ նա. յուածքով կը դիտէ օսմ. բռնակալութեան արած վայրագութիւնները. կը լսէ իր երկրի մէջ օսման հան մի բարձրաստիճանի պաշտօնեայի լսելով թէ «Օսմանեան կառավարութիւնը շատ սքաւառ է որ իր հզօր եղած ժամանակ իր տիրապետութեան տակ գտնուող քրիստոնեայներին չէ մահմէտականացուցած»:

Այո՛, կը լսէ այդ ամենը որ ուսուցիչներին մէջ հրատարակուած է. բայց հայութեան ներկայ ճգնաժամին մէջ ինք ալ կենէ խստութիւններ բանեցունել Հայերին դէմ, պատճառ բռնելով թէ Հայեր ապերաւտ գըտնուելով իր արած բարբոսները՝ իր թշնամիի հետ կը միանան...:

Այդ միթէ՞ ծաղր չէ յանուն երախտագիտութեան:

— Մինչդեռ Տրապիզոնի և շրջանայիններին մէջ հազարաւոր տնեղ Հայեր կը ջարդուին, «Գրօշակ»ի մէջ առանց քաջուելու կը համարձակին գրել որ թէ եւ այսքան մարդիկ ջարդուած են, բայց ուրախալի է որ մեր երկու ահաբեկիչներ ապահով վիճակի մէջ են:

Եւ մինչդեռ օսմ. բռնակալութիւնը Հայերը կը ջնջէ Հայաստանէն, «Հնչակ»ը առանց քաջուելու ուրախացած կը պօռայ թէ «Օսմ. կառավարութիւնը սարսափի մէջ է. մերն է յաղթանակը, քանի որ թէ եւ հարկը հազարաւոր Հայեր կը կոտորուին, բայց այդ կերպով օսմ. գանձարանն ալ կաղքատանայ որովհետեւ այդ համեմատութեամբ հարկատու կը պակսի իրմէն»:

Ախ, սիրելի ճղբայրներ, արդեօք այդ տեսակ խօսքեր ծաղր չեն յանուն հայ յեղափոխութեան:

— Մինչդեռ թիւրքաւազ եկեղեցականներ մորթաղեր իրեն, կը յօշոտուին և գազանների կեր կը դառնան:

նան, ասդին ուստայ կղերը իրար դէմ դաւեր կը լարեն և իրենց փառասիրական ձգտումները դաւադրութիւններով կուգն զբաղեցունել կովկասի հայութիւնը որ այս կամ այն հոգեւորականի դէմ կամ թեր կուսակցութիւններ կազմէ :

Արդ միթէ՞ ծաղր չէ այդ յանուն հայ եկեղեցականութեան :

— Հայաստանի ներկայ աղետալի դրութեան մէջ, դժբաղդութիւն ունեցիր հոն պատահելու ամերիկացի բազմազան քարոզչի մը, կը տեսնես որ իր կիսատ հայերէնով կը սկսի ժամերով քեզ հետ կրօնական վիճաբանութիւններ անել և աշխատել քեզ համոզելու որ իր քարոզած Աւետարանին հետեւիս ինչքան կարող ես համբերութիւն ունեցիր, ինչքան կուգես աշխատէ քաղաքավարութեամբ իրեն հասկացնելու թէ Հայերի ներկայ դրութեան մէջ՝ ո՛չ հայութիւնը և ո՛չ ալ հայ եկեղեցականութիւնը (որ ազգի անբաժանելի մասը կը կազմէ) միջոց և դիւրութիւն ունին եկեղեցական բարեկարգութեան մասին մտածելու, քանի որ հարիւր հազարաւոր Հայեր առ այժմ հաց միայն կը պահանջեն։ Նա բնաւ քու ասածներդ չսեր, այլ իր նէյնիւր կը շարունակէ և կը կրկնէ թէ պատկերները պէտք է եկեղեցիներէն վերցնել, սուրբերի յիշատակութիւն չանել, Աւետարանը եկեղեցիներէն մէջ աշխարհաբար լեզուով կարգալ և այլն և այլն :

Ի՞նչ կը մտածէք, Հայեր, այդ ծաղր չէ՞ արդեօք յանուն Աւետարանի :

— Հայաստան սրով և հրով կը մաշուի, ամբողջ թիւրքահայաստան աւերակ է դարձած, եկեղեցիները քանդուած, Հայերի մեծ մասը ջարդուած, իսկ մնացածն ալ քաղցէ, մեր կութեան և հիւանդութիւններէ կորսուելու երկիւղի մէջ են։ Մի ամերիկացի քարոզիչ ժողովարանի մէջ կը քարոզէ, երեւակայեցէ՛ք, Հայեր, թէ ի՞նչ... Աստուած Հայերի մեղքերին համար է որ անոնց կը պատժէ :

Ի՛հ, այլ եւս այդ չափազանց է, դա արդէն ծաղր է յանուն Աստուծոյ :

— Տեսնելով այս ամեն անվերջ ծաղրերը, ինձ ու ինձ կը մտածեմ երբեմն թէ մեր դեռ ես Հայ եւ քրիստոնէայ անուն կրեն ալ ծաղր չէ՞ արդեօք յանուն մարդկութեան :

ՊԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՆ

Համալսարանի Քրօնաբանական լրագիրը որ ծանօթ է Արմանիա արտաքին գործերի նախարարութեան հետ իր ունեցած յարաբերութիւններով, հետեւեալ տեղեկութիւնները հրատարակած է :

« Թրքական խնդրին նկատմամբ իշխան Լուսինովի պատրաստած ծրագիրը բովանդակուած է մի յիշատակագրի մէջ որ վերջերս հաղորդուեցաւ մեծ տէրութիւններին։ Այդ պաշտօնական գրութիւնը կը սկսի յայտարարելով նախ թէ ուստ քաղաքական

նութեան հիմնաքարն է խաղաղութեան պահպանումը։ Չի նուաճ ունէ միջամտութիւն, Կ.պօլսը զօրքերով գրաւելու ունէ փորձ կրնայ տեղի տալ միջազգային վէճերի որոնք եւրոպական պատերազմ մը անխուսափելի կը դարձունեն։ Պէտք է ուրեմն ուրիշ կերպ մը փնտռել և անդորրութիւնը թիւրքիսի մէջ վերահաստատել արդէն գոյութիւն ունեցող կառավարութեան միջոցով որ անձնաւորուած է սուլթանին վրայ։ Սուլթանը միայն կրնայ կատարել կարեւոր բարենորոգումները, պէտք է ուրեմն որ այդ գործը կատարելու համար իրեն օգնեն տէրութիւնները, մինչեւ անգամ դրաւ ժով :

« Չարի ճանապարհորդութեան միջոցին ընդունուած է այդ ծրագիրը վիճենտի և Պէրլինի կառավարութիւններէն։ Խոտիսի համաձայնութիւնն ալ ստացուած է և Ֆրանսա այս խնդրի մէջ ալ ուստական քաղաքականութեան հետ նոյնացած է։ Միայն Անգլիա կը վարանէր որովհետեւ Լորտ Սալզբերի տրամադիր էր անգլիական հանրային կարծիքի ճնշման առջեւ զիջանելու և զինուած միջամտութեան մը գաղափարին նպաստելու։ Չարին Պալմօրալ գտնուած միջոցին էր որ վիթթօրիա թագուհիի նախարարագլխին ալ ուստական քաղաքականութեան կողմը դարձաւ։ »

— Բէթէրպօլի « Նովոյէ Վրէմիա » լրագիրը Եգիպտոսի խնդրին նկատմամբ Լորտ Պէրլինի փոխարին ճառին մէջ մի զօրաւոր ապացոյց կը տեսնէ թէ պէտք է փութացունել եգիպտական խնդրի լուծումը, այն ալ դնելով եւրոպական դեսպանաժողովի (conference) ծրագրին մէջ որ եւրոպական տէրութիւնները ժողովուրդի տի պարտաւորին գումարել լուծելու համար արեւելեան խնդիրը :

ԱՎՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

Սեպտ. 14ին և 15ին Աւնի մէջ պատահած կոտորածին վրայ որ հրատարակած ենք արդէն, հետեւեալ մանրամասնութիւնները հրատարակուած են Հայերին օգնող եւ մանաւորներին մասնաժողովէն :

Աւնի կառավարիչը որ Ակնցի էր, ուրիշ երկու երեք հօգիի հետ կանչուեցան խարբերդի վալիէն, որ անոնց յայտնեց թէ քաղաքին մէջ խռովարար տեսակէն շատ մը մարդեր կան։ Վալին պնդեց նաեւ թէ Կ.պօլսի խռովութիւններին մէջ մատուցեցող մարդեր եկած են Ակն։ Նոյնը ըսաւ նաեւ խարբերդ ընկող զանազան Ակնցի մահմետականներին։ Ասոնք ալ գրեցին Ակն իրենց բարեկամների որոնք պատասխանեցին թէ քաղաքին մէջ միայն մէկ կասկածելի մարդ կար խարբերդցի, նա ալ արտաքսուած է քաղաքէն։ Այդպէս թղթակցութիւնը քանի մը շաբաթ տեւեց Կ.պօլսի, խարբերդի և Ակնի միջեւ, և կեդրոնական իշխանութիւնները կը ջանային համոզել տեղական իշխանութիւններին թէ յեղափոխա-

կան տարրեր կան որոնք պէտք է ջնջել :

Արդէն քանի մը օր ետքը Քիւրտեր սպառնացան քաղաքին։ Շատ ւոր չէին և թիւրք զօրքերէն ետ մղուեցան։ Ասիկա երկու երեք անգամ կրկնուեցաւ։ Սեպտ. 14ին երկու շաբթի օր նորէն եկան Քիւրտները սկսան կասկածել իրենց քաղաքացի մահմետականներէն և խանութներին քոցեցին։

Երեքշաբթի առաւօտ երբ խանութները դեռ բացուած չէին, կառավարիչը մուկեցիներ հանեց քաղաքը յայտարարելու համար թէ Քիւրտերը ցրուած են և իշխանութիւնները կը խոստանան ամենքի ապահովութեան հոգ տանել։ Հետեւաբար կը հրամայէր որ խանութներն անմիջապէս բացուին և ամեն մարդ գործի սկսէ։ Հայերը հնազանդեցան։

Բայց կէսօրի տեսներ հրացանի հարուած մը լսուեցաւ, և կոտորածը, որի նշանն էր անշուշտ, սկսաւ։ Յետոյ սկսան կողոպտել ու սպրել։

Շատ կիներ ու աղջիկներ Եփրատ գետը նետուեցան թիւրքերի ձեռքէն ազատուելու համար։

800, 1000 հոգի մեռան սեպտ. 15ի օրը։ Հայերի պատկանող 1000 տունէն 600ը այրուեցան թշուառութիւնը ստալիէն է։

ՎԱՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾԻ ՄԱՍԻՆ

Անգլիական լրագիրները հրատարակած էին թէ վերջերս մի նոր և սոսկալի կոտորած եղել է Վանի մէջ։ Բարեբաղդապէս լիովին չհաստատուեցաւ այդ լուրը։ Քանի թղթակիցը Կ.պօլսէն հօկաւ, 31ին գրած է հետեւեալ տեղեկութիւնները որոնք թրքական աղբիւրներէ առնուած կերելին։

Այս վերջին օրեր Կ.պօլսի հասած անկողմնակալ ոգւով տեղեկագիրներին համեմատ քիչ է մնացել որ Վան քաղաքը նորէն կոտորածի և կողոպտութիւնի սարսափներին մատնուէր սեպտ. 23ին։

Հայ թափառականներին մի խումբը, որնք Ֆէտայի կամ քալաք կը կոչուին և մաքսախուսութեամբ ու աւազակութեամբ կապրին ուստական սահմանագլխին մօտերը, մի երեկոյ յանկարծ երեւան ելաւ Վանի Այդեխտանին մէջ և պաշտպանողական դիրք բռնեց հայաբնակ տուններին մէջ։ Կայսերական պատուիրակ զօրավար Սաատէթ թիւն փաշան անմիջապէս կոչում ըրաւ մահմետական ժողովրդին և 3,400 հոգիի չափ զինուած եկան, մինչդեռ քիւրտ ցեղապետներին իմաց տրուած լինելով, անոնք ալ կը քալէին քաղաքին վրայ։ Բարեբաղդապէս, միւշիւր Շաքիր փաշան այդ միջոցին Վանէն կանցնէր, բացարձակապէս դէմ կեցաւ հայաբնակ թաղին վրայ ընդհանուր յարձակում մը լինելուն և լուր զրկեց քիւրտ ցեղապետներին որոնք յետ քաջուեցան։ Այն ատեն զօրք զրկուեցաւ ապստամբներին վրայ ուրնք գիշերանց փախան Շոնշան (Շուշանց ?) խաւատարի (Հայոց ձոր ?) մէջ, իրենց ապաստանած 4 տունները կրակի տալէ յետոյ։

Ասոր վրայ Շաքիր փաշան միջոցներ ձեռք առաւ անդորրութիւնը ապահովելու համար և Հայերին նեղութիւն չտրուեցաւ։ Ուրիշ մի քանի բաներէ զատ, մի քանի հայ ոստիկան, զինուորներ (gendarme) ալ ընտրեց, բայց ականջ դրաւ Հայերի Առաջնորդի և իր ժողովրդի խնդրանքն ին որոնք կը պահանջէին որ անցած յունիսամսին մէջ իրենցմէ կողոպտուած ստացուածները յետ արուին և թիւրք ու քիւրտ մարդասպաններն ալ պատժուին։

Այս տարի բացառիկ կերպով առատ էր հունձը որով մի քիչ ուշացաւ ընդհանուր թշուառութիւնը, բայց ահա ձմեռը կը մօտենայ և կը նախատեսուի որ թշուառութիւնը սոսկալի պիտի լինի։ Հայերը իրենց հունձքի կէսը Քիւրտերին տուած են իրենց կեանք ազատելու համար, մնացածն ալ հազիւ իրենց բաւեց ամառն անցունելու համար, հիմա ալ պաշար չունին, Հետեւապէս գաղթականական շարժումը հետգհետէ աւելի կը շատնայ, շատերը կերթան դէպի Թիֆլիզ և ինչ ալ որ ըսած լինին ուրիշները, Ռուսիա ասոնց լաւ ընդունելութիւն կանէ։

Կ.պօլսի վերջին գէպքերը իրենց աղէտաբեր արձագանք չունեցան թրքական նահանգների այդ հեռաւոր մասին մէջ ինչպէս կը կասկածուէր առաջ։ Ընդհակառակ, կրսուի թէ կերելի որ պաշտօնեայիները աւելի լաւ կը բռնեն իրենց պատասխանատուութեան պարտականութիւնները և ատոր ալ բաւական ապացոյց մը կրնայ համարուիլ Շաքիր փաշայի կրած փոփոխութիւնը։

ՎԱՆԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ
ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ (1)

Վանի հինգ կանոնաւոր վարժարանները, այն է Արարիկ, Նորաշէն, Յայնկոյսների և քաղաքամէջի թաղային ուսումնարանները և Որբանոց (նախկին անուամբ կոչուած) անհատական վարժարանը անցաւ տարի 91,700 դրուէ ծախս ունեցած էին, այդ գումարէ մօտ 40,000ը աշակերտների թոշակները կը կազմէին, 50,400ը եկեղեցական կալուածների հասոյթէն կը տրուէր և 1300ը արտաքին նպաստ մէր, իսկ ներկայ տեսական անօրինակ տաքնապի մէջ որ կը սպառնայ դեռ անորոշ ժամանակով ալ շարունակել, կալուածների հասոյթի և թոշակի կէսը միայն ձեռք բերուիլ կը կարծուի։

Այդ վիճակով վարժարանները տարական կրթութեան խոնարհ աստիճանին պիտի իջնեն, եթէ բացառիկ օգնութիւն

(1) Այս յօդուած Վանի կոտորածէն քիչ առաջ, մայիս ամսին մէջ, Վանէն գրուած և զրկուած է Կ.պօլսի լրագիրներին մէջ հրատարակուելու համար, բայց ինչ ինչ պատճառներով չէ կրցած հրատարակուիլ այնտեղ։

Թեւեւ կոտորածէն յետոյ այլափոխուած կը լինի այդ վարժարանների կացութիւնը և այս յօդուածի հեղինակն ալ առ Աստուած փոխուած, այսու ամենայնիւ օգտակար համարեցինք հրատարակութիւնը, որով կիմացուի գոնէ թէ դեռ մի քանի ամիս առաջ ինչ վիճակի մէջ կը գտնուէին Վանի վարժարանները։ ԽՄԻ.

պէջին թէ իրենց այդ յաւակնութիւն
որչափ անհնթեթ բան մ'է, թիւրքերը
որոնք ամէն բան կը յուսան և միջ-
ազգային իրաւունքներին վրայ այն-
պիսի աչքով մը կը նային ինչպէս
կեառուորի մը կեանքին վրայ, այդ ա-
տեն ելան պահանջեցին որ հայ ապաս-
տանեալները Յունաստանէն արտա-
քսէ : Հելլէն կառավարութիւնը մեր-
ժեց և իր այդ մերժում մեծ զայրոյթ
պատճառեք է եւրոպի մէջ :

Վերջապէս, Աթէնքի ծովային ու-
պատերազմական նախարարութիւն
ներին մէջ երեւցած գործունէութիւն
նը շատ վախ կուտայ Բ. Դրան : Ամ-
բողջ հելլէն նաւատորմիդը շարժման
մէջ է և կը գերազանցէ թրքականը,
անանկ որ եթէ կռիւ մը փրթի, հե-
տեանքը տարակոյս չվերցնենք : Բայց
գլխադէպար Յունաստանի ցամա-
քային բանակը ծովային բանակին չափ
գորտոր չէ : Մինչեւ հիմա առիթ չէ
եղած դատելու հելլէնների զինուորա-
կան արժանիքը և չգիտցուիր թէ
ի՞նչ կարելի է սպասել հելլենական
գործերէն եթէ պատերազմ ծագի.
իրենց բանակի խիստ քիչոր լինելը
կրնայ տկարացունել իրենց գործու-
նէութիւն : Ուստի Աթէնքի մէջ որո-
շուեցաւ զինուորական վերակազմու-
թեան մը ձեռնարկել, այնպէս որ
1889ի օրէնքը կատարեալպէս իր ար-
դիւնքներ ունենայ և կարելի լինի
զէնքի տակ առնել առնուադն 100,000
մարդ :

ԹԻԻՐԳԻԱԷՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ճիտեմէն եկած լուրեր կիմացու-
նեն որ Ճիտտէի և Մէքքէի միջեւ
ճանապարհի անապահովութիւնը
հետզհետէ կաւենայ : Հնդկաստանցի
ուխտաւորներէ բաղկացած կարա-
ւաններ կողոպտուած են Արաբներէն :
Անգլիական դեսպանը Բ. Դրան ու-
շագրութիւնը հրաւիրեց ատոր վրայ,
ինգրելով որ միջոցներ ձեռք առ-
նուին Մէքքէ գնացող սխտաւորնե-
րի պաշտպանութեանը համար :

— Կրէտէի ոստիկան-զինուորու-
թեան նոր կազմակերպութիւնը ու-
սումնասիրելու պաշտօն ունեցող յանձ-
նաժողովի եւրոպացի անդամների գի-
տորութեան համեմատ, յանձնաժողով
վի մահմետական անդամները փոխուե-
ցան և անոնց տեղ զրուեցան Ֆրան-
սերէն խօսելի զիտցող երկու բարձրաս-
տիճան սպայներ :

— Քանեաւն կը հեռագրեն նո-
յեմբեր 5ին թէ քրիստոնեայ ոստի-
կան-զինուորներ իմանալով որ մահ-
մետականներ մի թակարդ լարած են
քրիստոնեային դէմ, ուղեցին բռն-
նել զանոնք. մահմետականները փա-
խան ապաստանեցան ֆանիաի նաւա-
րանին մէջ որի հրամանատարը, մի
հարեւանցի հարցաքննութենէ յետոյ,
վոնտեց քրիստոնեայ ոստիկան-զին-
ուորները և ազատեց մահմետական-
ները :

Ֆրանսական հիւպատոսը գործը
իմացուց վալիին որ իսկոյն հեռագրեց
Բ. Դրան, գլխահութիւն յայտնելով

(1) Ճեմարանի բարձրագույն դասարանն է, որմէ բարձր կայ միայն լսարանական ընթացք :

հրամանատարի վարժունքէն : Յան-
ցաւորները ձերբակալուելով բան-
տարկուեցան և հրամանատարը պաշ-
տօնանկ լինելով Կ.պօլիս կանչուեցաւ :
— Կ.պօլսէն կը հեռագրեն նոյ. 4ին
թէ Արշակունիի գաւառները մահի
գատապարտեց 33 պոլկար յեղա-
փոխականներ որոնք անցած տարի
Մակեդոնիա արշաւանքին ատեն
բռնուելով բանտարկուած էին : Սու-
թանը ատոնց մահի պատիժը փոխեց
ցմահ շղթայակալ աշխատանքի : Ա-
տոնցմէ զատ բանտարկուածներէն 15
հոգի ալ անպարտ արձակուեցան :

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Աժան հաւաս կը հեռագրէ թէ
նստիկանութեան նախարար Նազըմ
փաշան պաշտօնանկ եղած է :
Իրեն տեղ գրուած է վճարվիւ ա-
տենի նախագահ Շէֆիք պէյը :

ԱԶԳ

Երեք ամիսի չափ թիւրքի հալած-
ման տակ բանտի մէջ ճնշուելով հազիւ
հազ շունչ առի Մարտէյի հետս ունե-
նալով մայրս, եղբայրս, ընտանիքս և
քեռորդիս. այժմ կը խնդրեմ իմ բա-
րեկամներէն և ազգականներէն որ
բարեհաճին ինձի օգնել տեղէն Նիւ
Եօքը երթալու համար, խոստանալով
որ բոլոր օգնողներին պիտի վճարեմ :
Ինձի օգնելու գործերը զիմելու են Պրն.
Հայկակ Էկինեանին 11, Frankfort st.
N. Y.

Կարապետ Աճէմեան
Տիգրանակերտցի

ԱՐՏԱՍԱՇՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Լարնաքաշի կը հաղորդեն թէ
Փոքր-Ասիաի անդրկական Պէլ ըն-
կերութիւնը արտօնութիւն տա-
ցեր է Ալեքսանդրիաի և Կիպրոս
կղզիին միջև շաքարածախի թղթատա-
րի երթելու թիւն մը հաստատելու
նոյնմբեր 2ի երկուշաբթի օրէն սկսե-
լով : Մինչև հիմա 3 շաքար չէ տալ
կը լինէր նամակները Կիպրոսէն Ե-
գիպտոս զրկելու համար :

Կառավարութիւնը 25,000 ֆրան-
գի նպատ մը յատկացուց այդ ընկե-
րութեան :

— Ամերիկայի Միացեալ Նահանգ-
ների նախագահի ընտրութեան խըն-
դերը որ տեղեւային գործունէու-
թեամբ մը զբաղեցուցած էր Ամերի-
կացիները, վերջապէս որոշուեցաւ :
Հանրապետականների ընտրելին, Տ.
Մաքքիլի, որ 273 քուէ վաստկած է,
յաղթանակը տարաւ ռամկալարա-
կանների ընտրելիին, Տ. Պրիմերի գէմ
որ 157 քուէ ունեցած է :

ՄԱՍՈՒ ԳԻՐԳԵՐ

Արմենիաի խմբագրատան մէջ
ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիր-
քերը որոնց առջեւ նշանակուած գի-
ներին մէջ հաշուուած է նաև զրկե-
լու փոստի ծախքը :

Էկիտեւն. Կակմանք (Բանաստեղ-
ծական գրուած մը Հայաստանի վիճա-
կին վրայ). 1890. Տպագր. հեղինակին.
Նիւ Եօքը. 30 սանթիմ :

Արտուր Հայաստանի կամ Տե-
ղեկագիր Բալուայ, Գարբերդու,
Չարանճագի, Ճապաղլուրի և Եր-
զնկայու : Յաւելուած ըստ խնդրա-
նաց ազգասիրաց «Խիզան գաւառ» :
Աշխատասիրեաց Պողոս Ծ. Վ. Նա-
րանեան. 2 ֆրանգ :

Ս. ՀԱՅԿՈՒՆԻ. Բագրնաւոր Ջը-
րաբաշխ գաւառ Ս. Էլմիածին. 1894.
(Հեղինակն որ իր այս երկասիրու-
թիւն նուիրած է վեհ. Հայրիկին, եր-
կար տարիներ ուսուցչական պաշտօն
վարած է Արշակունիի մէջ ուրկէ ստի-
պուած է ի վերջոյ հեռանալ :
Արշակունիի վրայ իր ուսումնա-
սիրութիւնները արդիւնքն եղող
տեղագրական, վիճակագրական և այլն
տեղեկութիւններ ամփոփած է իր այս
աշխատութեան մէջ :)

5 ֆր. և 25 սանթիմ :

ՇԻՐՎԱՆԱՋԱԴԷ. Գործակալու-
րի յիշատակարանից. Մի պատկեր
վաճառականական կեանքից և Հրդեհ
նաքագործարանում. Բագուի մշակ-
ների կեանքից : Թիֆլիս 1884 :

1 ֆր. և 75 սանթիմ :

Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆՑ. Պատկերներ
Թիւրքանայերի կեանքից. Մոսկուա
1891. (Կը պարունակէ հեղինակին
գրած 11 վէպիկները) : 4 ֆրանգ

Ծրարները ապահովագրուած
(recommandé-registré) ստանալ ու-
զոգները պէտք է որ ամեն մէկ ծրա-
րի (մինչև 2 քիլո) համար 25 սանթիմ
ապահովագրութեան ծախքը վճարեն :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ
(ՀԱՔԱՐԻՍ ՍԹՈՅԱՆՈՎ)

ՅՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ԳՐԱՏԻՉ ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ
1894

Պուլկարիաի անկախութեան հե-
րոններէ մէկին, Չաքարիա Սթոյա-
նովի, որ իր ընդունակութեան շնոր-
հով յաղորդեցաւ մի լեռնաբնակ գիւ-
ղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզ-
հետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յե-
ղափոխական գործիչ, խմբագրապետ
և վերջապէս ազատ Պուլկարիաի Ազ-
գային ժողովի նախագահ դառնալ,
խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրու-
թիւնն է, ուր ուշադրութեան արժանի
տեղեկութիւններ կան նաև Պուլկա-
րիան թիւրքի լուծէն ազատելու աշ-

խառող պուլկար հայրենասէր յեղա-
փոխականների գործունէութեանը մա-
սին : Սկիզբը դրուած է նաև հեղի-
նակին, Բրոֆէսէօր Լուի Լըժէի, և
Թարգմանչին միջեւ եղած թղթակ-
ցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգ-
մանութեանն առթով :

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ
իր յառաջաբանի վերջ թէ «Չաք-
մանք պիտի պատճառէ ինձ եթէ ըն-
թերցողների հետաքրքրութիւնը
չարժի պետական մարդ դարձած մի
գիւղացիի այս վաւերական պատմու-
թեան վրայ» :

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ
1 ֆրանգ և 40 սանթիմ :

Տարածելու համար մեծ քանակու-
թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը
լինի :

(Պարսկաստանի Հայերին համար
1 ֆրանգ է) :

Ինչպէս ամեն լրագրիւններ, Արմենիան
ալ կընդունի ծանուցումներ հրատարա-
կելու համար. անոնք որ պէտք կունեն-
ան Արմենիաի միջոցով մէկի գիւմուս ա-
նել կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ
ենք ընդունել իրենց ծանուցումներ, ըստ
լրագրական սովորութեան : Ծանուցում-
ների գինը նշանակուած են Արմենիաի
հակառակ, տառ(ը) վրայ հաշուելով. 1 եր-
կաթագրի (գլխագիր) համար 2 սանթիմ
և 1 բոլորգրի համար 1 սանթիմ : 3 ան-
գամ գրուելիք ծանուցումի գինն վրայ
%ին 10 զեղչ կը լինի. 10 և աւելի ան-
գամներ գրուելիք ծանուցումի գինն վը-
րայ 0/0ին 30 զեղչ : Սակարկութիւն չըն-
դունաւիր :

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԲԱՋԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Տաճկական բռնութեան նահատակ
եղող Խորէն Նարպէյ-Լուսինեա Սըր-
բաջանի պատկերը ընտիր թղթի վը-
րայ տպուած կը ծախուի Արմենիաի
խմբագրատունը : Գինն է 65 սան-
թիմ, փոստի ծախքը խմբագրատու-
նէն վճարուելով :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարա-
կած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ
կը լինի Պարսկաստանի Հայերին հա-
մար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ
նշանակուած գիներով :

Ա. ՀԱՅ ԳԻՒՅԱՆՈՒԶԻ ՄԸ (Մպառած).
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՅԱՆԻ " "
Գ. ՍԱԼՄԱՍ ԽՐԱՅԷԼԻ " "
Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼԿԱՐՈՑ ԵՒ
ԿԵՆՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՊՏԱՄ-
ԲԱՊԵՏԱՑ (Մպառած)
Ե. ԼԻՆԶԻ ՕՐԷՆՔԸ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ.
(Մպառած)

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒՂՆԵՐԸ. — (Հայաս-
տանցիների պանդխտութեան տխուր
հետեւանքների մէկ փոքրիկ պատկերը
կը ներկայացունէ վիպական կերպով :)
Դին (90 սանթիմ) 1 ֆրանգ 20 սանթիմ.

Զ. ԳԱՄԱԻ ՔԱՐԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ԵՒ յայտարարեց աւարտե-
լու (Մեծանուն հայ բանաստեղծին
մեջընթաց գրած աղետաշունչ ընտիր ո-

տանաւորն 3ր՝ առանձին տետ-
րակով հրատարակուած են) : 50 հատը
2 ֆր. և 30 սանթիմ, հատը (5 սանթիմ)
40 սանթիմ :

Ը. ԹԻՒՐԿԻԱԻ ՀԱՅՆԵՐՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴԱ-
ՑԻՆԵՐ (Թիւրքիաի Հայերին և իրենց
դրացի ազգերի վրայ վիճակագրական
և ցեղագրական ամփոփ և հետա-
քրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պա-
րունակէ : Թիւրքահայաստանի մէջ բը-
նակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչների
թուին բաղդատական մէկ ցուցակն
ալ կցուած է տետրակին վերջը) : Դին
50 սանթիմ (35 սանթիմ) :

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՆՄՈՅՇԵՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ԴՐԱՄ ՈՏԱՆԱԿՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրե-
նասիրական ոտանաւորներէ մի քանիսն
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իր-
րեւ նմոյշներ զանազան քաղաքներէ
մէջ և զանազան տպագրութիւնների
տակիւրերէն զբաւ ոտանաւորներէն
որոնք ժամանակին հրատարակուած չի-
լինելով կորսուած են այժմ : Այն մի-
քանի ոտանաւորներ որոնք իրեւ նմոյշ
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ,
ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պօլիս տը-
պագրուած ազգային երգարաններէ
մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւնն
վաղուց արդէն արգելուած է, և Ասի-
ա Արմենիա լրագրիւններին մէջ : Նմոյշներ
մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըր-
ւած են նաև թէ այդ ոտանաւորներ
ինչ տպագրութիւնների տակ ներշն-
չուելով գրուած են : Դին (10 սանթիմ)
15 սանթիմ :

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱԻՆՈՒԱՅ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԼԱՐԻՊ
Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տխուր
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թի-
ուած վարքուբարքով որչափ շարիք-
ների պատճառ դարձած է և վերջ է
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով
սպաննուած և անհետացած է աշ-
խարհէ : Դին 1 ֆրանգ, (75 սանթիմ) :

ՏԵՕՐԷՆ — ԻՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Le Gérant : François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi
Allées de Meilhan, 44.